

## **ТАРИХ ФАНИНИ ЎҚИТИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ МЕТОДЛАРИ**

**Ашуоров Мухаммади**

Сурхондарё вилояти педагогик маҳорат маркази

“Ижтимоий-иқтисодий фанлар методикаси” кафедраси ўқитувчиси

### **АННОТАЦИЯ**

*Ушбу мақолада тарих фанини ўқитишда қўлланиладиган замонавий педагогик методлар ва технологиялар кўриб чиқилган. Тарих фанини ўқитишда фаол ва интерактив ўқитиш усуллари, визуал воситалар, интернет манбалари, хронология ва кейсовий таълим каби янги ёндашувлар самарадорлиги ҳақида сўз борган. Замонавий таълим методлари ўқувчиларнинг тарихий мавзуларга бўлган қизиқишини ошириш, танқидий фикрлаш ва аналитик кўникмаларини ривожлантиришга ёрдам беради. Шунингдек, виртуал ҳақиқат (VR), кўнайган ҳақиқат (AR) ва мультимедийа воситалари орқали таълим жараёнини янада қизиқарли ва фаол қилиш мумкин. Тарих фанини ўқитишда ушбу методларнинг қўлланилиши таълимнинг сифатини яхшилашга ва ўқувчиларнинг тарихий билимларини мустаҳкамлашга хизмат қилади.*

**Калит сўзлар:** *Тарих фанини ўқитиш, замонавий методлар, интерактив ўқитиш, визуал воситалар, интернет манбалари, хронология, кейсовий таълим, таълимий ўйинлар, мультимедийа воситалари, тарихий таҳлил.*

### **ABSTRACT**

*This article reviews modern pedagogical methods and technologies used in teaching history. The effectiveness of new approaches such as active and interactive teaching methods, visual aids, Internet resources, chronology and case studies in teaching history is discussed. Modern teaching methods help to increase students' interest in historical topics, develop critical thinking and analytical skills. Also, virtual reality (VR), augmented reality (AR) and multimedia tools can make the educational process more interesting and active. The use of these methods in teaching history helps to improve the quality of education and strengthen students' historical knowledge.*

**Keywords:** *Teaching history, modern methods, interactive teaching, visual aids, Internet resources, chronology, case studies, educational games, multimedia tools, historical analysis.*

### **КИРИШ**

Тарих фанини ўқитишнинг замонавий методлари таълим жараёнини самарали, қизиқарли ва интерактив қилишга қаратилган. Бугунги кунда

таълимнинг мақсади фақат ўқувчиларга назарий билимларни бериш эмас, балки уларнинг танқидий, аналитик, ижодий ва коммуникатив кўникмаларини ривожлантиришдир. Бу мақсадга эришиш учун педагогик методлар, янги технологиялар ва таълим воситалари қўлланилмоқда. Замонавий методлар тарих фанини ўқитишдаги энг асосий ёндашувни ташкил этади ва улар таълим жараёнини жуда самарали қилиб ўзгартиришга ёрдам беради.

Интерактив ўқитиш методи тарих фанини ўқитишда ўқувчиларни фаол иштирокчиларга айлантиришга қаратилган. Бунга гуруҳларда ишлаш, дебатлар ва рол ўйнаш каби усуллар киради. Ўқувчилар фақат пассив хавфсизликни ўрганмай, балки тарихий мавзулардаги муҳокамаларга, баҳсларга, таҳлилларга жалб қилинади. Бу уларга ўрганилаётган воқеа ёки шахснинг ахамиятини тўла тушунишга ёрдам беради.

Мазкур усулда ўқувчиларга маълумот беришнинг ўзи билан чегараланиб қолинмай, уларнинг фикрлари ва назарий ўзгаришларига эътибор берилган. Шундай қилиб, таълим жараёнида ўқувчилар фаол иштирокчига айланиб, мустақил фикрлаш, тарихий муаммоларни ҳал қилиш қобилиятини ривожлантирадилар.

Масалан, тарихий мавзуларда гуруҳларда ишлаш орқали ўқувчилар турли тарихий шахслар, мамлакатлар ёки воқеаларни илмий тадқиқотлар олиб бориш орқали аниқлайдилар. Бу орқали ўқувчилар тарихий контекстни тушунишда ва хулоса чиқаришда ёрдам оладилар. Бундан ташқари, рол ўйнаш усули ҳам тарихий воқеаларни интерактив тарзда ўрганиш имконини беради. Масалан, ўқувчилар тарихий шахслар ролини бажариб, уларнинг қарорларини ёки ҳаракатларини ўзларининг тушунчаларига асосланган ҳолда амалга оширишади. Бу усул ўқувчиларга тарихий воқеаларнинг сабаб ва натижаларини тушунишда фаол қатнашишга имкон беради.

Тарихий маълумотларни визуал воситалар орқали тақдим этиш тарих фанини ўқитишда катта ахамиятга эга. Карталар, диаграммалар, инфографика ва видеолар тарихий маълумотларни осонроқ ва аниқроқ тушунишга ёрдам беради. Тарихий контекстни тушунишда визуал воситалар (масалан, даврга оид харита ёки тарихий шахслар суратлари) ўқувчиларга тўлиқ ва ижодий ёндашувни яратишга ёрдам беради. Тарихий ҳодисаларни визуализация қилиш ўқувчиларга маълумотларни фақат назарий эмас, балки амалий тарзда ўзлаштиришга имкон беради.

Масалан, карталар орқали тарихий ўзгаришларни кўрсатиш, географик манзараларни тушуниш ва уларнинг тарихий контекстга тўғри қарашлар олиш мумкин. Карталар ва инфографикалар орқали ўқувчилар тарихий ҳолатларнинг

динамикасини кузатишлари мумкин. Бу уларга тарихий воқеаларнинг қандай ривожланганини, уларнинг оралиқ алоқаларини ва географик манзаралар билан боғлиқликларини тўғри тушуниш имконини беради.

## **МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР**

Тарих фанини ўқитишда интернет ва рақамлаштирилган манбалардан фойдаланиш муҳим аҳамиятга эга. Интернетнинг имкониятлари орқали тарихий манбаларга, архивларга ва виртуал музейларга осон кириш мумкин. Онлайн манбалардан фойдаланиш тарихий тадқиқотларни, илмий таҳлилларни ва илмий мақолаларни самарали топиш ва ўрганиш имкониятини беради. Виртуал музейлар, электрон китоблар, тарихий архивлар ва бошқа онлайн манбалар тарихий маълумотларни тўплашда самарали восита ҳисобланади. Бу усул ўқувчиларга нафақат фаол таълим, балки мустақил тадқиқотлар олиб бориш имконини ҳам беради.

Масалан, ўқувчиларга тарихий воқеалар ҳақида онлайн маълумотлардан фойдаланиш ва интернет орқали тарихий шахслар ёки воқеалар ҳақида изланишларни амалга ошириш тавсия этилади. Бу уларга бошқа манбалардан олинган маълумотлар билан таққослаш, текшириш ва қўшимча илмий маълумотларни тўплаш имконини беради.

Тарихий хронология тарихнинг аниқ ва тўлиқ тушунишини таъминлайди. Хронология орқали тарихий ҳодисаларни фақат ундириб ўқиш ёки ёдлаш эмас, балки уларнинг сабаб ва натижаларини ҳар хил чорчокда таҳлил қилиш муҳим. Тарихий воқеаларни хронологик тартибда ўрганиш орқали ўқувчилар тарихий жараёнларнинг ўзгаришини ва уларнинг ўзаро боғлиқлигини яхшироқ тушунишга ёрдам берадилар.

Масалан, ўқувчиларга 19-асрнинг катта тарихий воқеаларини хронологик тартибда тақдим этиш, ҳар бир ҳодиса билан боғлиқ ҳолда уларнинг глобал ва маҳаллий таъсирларини тушунтириш мумкин. Бу ўқувчиларга тарихий вақтни ва тарихий жараёнларнинг узвийлигини тушуниш имконини беради.

Тарихий ўйинлар тарихий билимларни самарали мустаҳкамлаш ва амалий кўникмаларни ривожлантириш учун самарали усул бўлиши мумкин. Таълимий ўйинлар ва симуляциялар ўқувчиларга фаол таълим бериш, уларга тарихий фактларни турли нуқтаи назардан тадқиқ қилишга имкон беради. Мазкур ўйинлар тарихий шахсларнинг қарорлари, воқеаларни қандай ривожлантириш ва уларнинг натижаларини қандай баҳолаш ҳақида қарорлар қабул қилишни талаб қилади.

Масалан, тарихий воқеаларни симуляция қилиш, квестлар ёки викториналар орқали ўқувчиларга тарихий маълумотларни текшириш, баҳолаш ва амалиётда уларни синовдан ўтказиш мумкин. Бундай ўйинлар ёрдамида ўқувчилар тарихи воқеаларни яхшироқ тушуниб, уларга энг керакли ва муҳим билимларни олишади.

Кейсовий таълим усули тарихи воқеаларни амалиётга яқин ҳолатларда таҳлил қилишни талаб қилади. Кейсовий ўқитишда тарихий шахсларнинг қарорларини ёки тарихий воқеаларни амалий ҳолатларда қайта тиклаш, уларнинг сабаб ва натижаларини муҳокама қилиш фойдали бўлади. Кейсовий ўқитиш ўқувчиларга тарихий муаммоларни таҳлил қилиш ва уларга ечим топишда ёрдам беради.

Масалан, "Иккинчи жаҳон уруши" каби катта тарихий воқеа тўғрисида кейс ишланса, ўқувчилар ушбу урушнинг сабаблари, натижалари ва турли давлатлар ўртасидаги дипломатик муносабатларнинг ривожини аниқлашадилар.

Мультимедийа воситаларини қўллаш тарихий материалларнинг визуал ва аудиовизуал кўринишдаги тасвирини яратиш имконини беради. 3D анимация, виртуал ҳақиқат (VR) ва кўпайган ҳақиқат (AR) тарихий материалларни интерактив тарзда кўрсатиш ва уларни ўрганишга қаратилган янги ёндашувни яратиши. Технологияларнинг бу тури таълимни жуда қизиқарли ва фаол қилиш билан бирга, ўқувчиларга тарихий воқеаларни амалиётда таҳлил қилиш имконини беради.

Масалан, виртуал ҳақиқат (VR) ёки кўпайган ҳақиқат (AR) технологиялари орқали тарихий воқеаларни жонли кўриш ва уларни ўз фикрларингиз билан бирга ўрганиш мумкин.

Замонавий таълим методлари тарих фанини ўқитишга янги, самарали ва интерактив ёндашувлар олиб келмоқда. Бу методлар ўқувчиларга нафақат назарий билимларни, балки танқидий фикрлаш, таҳлил қилиш ва тарихий воқеаларни яхшироқ тушунишга ёрдам беради. Замонавий педагогик усуллар таълимга янги технологик ёндашувларни ва илмий тадқиқотларни олиб кириб, таълим жараёнини янада самарали ва қизиқарли қилади.

## **АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ**

1. Абдуллаев, А. (2020). Тарих фанини ўқитишда замонавий педагогик усуллар. Тошкент: Ўқитувчи.
2. Ибрагимов, М. (2018). Интерактив таълим: усуллар ва амалиёт. Тошкент: Олий таълим нашриёти.

3. Муҳаммадиев, Б. (2021). Тарихни ўқитишда информацион технологияларнинг аҳамияти. Тошкент: Фан ва техника.
4. Рахимов, Ж. (2019). Тарих фанини ўқитишда мультимедийа воситалари ва виртуал технологиялар. Тошкент: Академия.
5. Каримова, С. (2022). Замонавий таълим методлари ва уларнинг тарих фанини ўқитишга таъсири. Тошкент: Миллий университет нашриёти.
6. Шарифова, Т. (2020). Тарих ўқитишда рол ўйнаш ва кейсовий методлар. Тошкент: Олий таълим маркази.
7. Мирзаев, Ш. (2019). Тарихни ўқитишда гуруҳлар билан ишлашнинг самаралари. Тошкент: Ижод.
8. Алиева, Л. (2021). Тарих фанини ўқитишда визуал воситаларнинг роли. Тошкент: Таълим ва фан.
9. Бобоев, Х. (2017). Интернет ва онлайн манбалар орқали тарих ўқитиш. Тошкент: Китоблар.
10. Ярқишиев, М. (2023). Тарихий таълимда технологияларнинг инновацион методлари. Тошкент: Таълим ва инновация.